

Avtalsrörelsen tyder på högre löneökningstakter

Såväl kraven som utfallen i årets avtalsrörelse är högre än i den förra. Avtal har slutits inom flera stora områden som industrin, byggsektorn, handeln, kommuner, hotell och restauranger och även inom flera mindre områden. Hur stora de totala löneökningarna slutligen blir påverkas också av löneökningarna utöver avtal. Totalt bedömer Riksbanken att lönerna ökar med ca 4,5 procent de kommande åren. Detta är mer än en procentenhet högre än under de senaste åren.

Avtalsrörelsen 2007

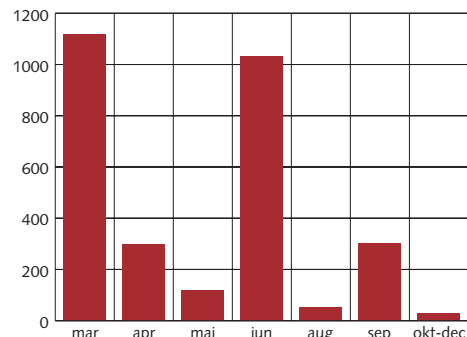
Avtalsrörelsen 2007 omfattar omkring 350 avtal för ca 3 miljoner arbetstagare. En stor del av de anställda inom näringslivet har avtal som löpte ut den 31 mars, till exempel inom stora avtalsområden som industrin, byggsektorn och handeln. Avtalen inom hotell och restauranger och för handelstjänstemännen löpte ut den 30 april. Avtalen inom kommunal och statlig sektor löper ut den sista juni respektive den sista september. De flesta arbetstagare (ca 73 procent av de arbetstagare som omfattas av avtalsrörelsen) har avtal som löper ut under mars och juni månad i år (se Diagram R1).

Förhandlingarna under avtalsrörelsen 2007 har verkat under de institutionella förutsättningar som har gällt sedan 1997-1998. Under 1997 tecknades Industriavtalet, där industrins parter enades om gemensamma principer för lönebildning och formerna för avtalsförhandlingarna. Sedan dess har även andra parter på arbetsmarknaden tecknat förhandlingsavtal. I och med avtalsrörelsen 1998 inleddes också LO:s samordning inför avtalsförhandlingarna, där bland annat en rekommendation till gemensamma avtalskrav formulerades. Andra centralorganisationer har också i varierande grad samordnat sina avtalskrav sedan dess. Även på arbetsgivarsidan har samordning skett i varierande utsträckning inför avtalsrörelserna. I LO-samordningen fastslås också industrins normerande roll för övriga LO-förbund. Avtalsutfallen för LO-förbunden kan också antas påverka avtalsförhandlingarna på andra avtalsområden.

LO:s samordning

LO har genom sin samordning haft ett dominerande inflytande på utfallet i vårens avtalsförhandlingar. Under hösten 2006 antog LO ett förslag till rekommendation till alla förbund om gemensamma krav inför 2007 års förhandlingar. Förslaget hade en låglöneprofil eftersom LO:s krav innebar påslag på lönen i kronor och inte i procent. Det innebar också bland annat att kvinnodominerande avtalsområden där lönerna är låga skulle få ett större löneutrymme än genomsnittet på arbetsmarknaden genom en särskild jämställdhetspott. Rekommendationen innehöll dessutom förslag på hur de olika förbunden skulle kunna genomföra eventuella sympatiåtgärder. I början av december hade samtliga LO-förbund antagit den slutliga rekommendationen.

Diagram R1. Antal anställda vars avtal löper ut denna/dessa månader under 2007
1000-tals personer

Källa: Medlingsinstitutet

LO:s rekommendation om gemensamma avtalskrav inför avtalsrörelsen var på 825 kronor per månad eller minst 3,9 procent. Detta kan jämföras med rekommendationen inför avtalsrörelsen 2004 som var på 650 kronor per månad eller minst 3,2 procent. LO-förbunden krävde också för avtalen 2007 en jämställdhetspott på 205 kronor per månad som skulle fördelas efter andelen kvinnor i respektive bransch. IF Metall avstod från en jämställdhetspott och hade istället ett högre generellt krav på 840 kronor per månad.

En viktig del av LO:s samordning var att industrin skulle förhandla först och vara normerande för övriga LO-förbund. IF Metall fick igenom ca 85 procent av sina krav. Normen för övriga LO-förbund blev då 85 procent av utgångskraven, det vill säga 700 kronor per månad eller minst 3,4 procent i generell lönehöjning och en jämställdhetspott på 175 kronor per månad. Används bearbetad statistik för genomsnittliga månadslöner och antalet kvinnor i respektive bransch från SCB:s strukturlönestatistik kan procentuella lönehöjningar beräknas för vad övriga LO-förbund kan förväntas få ut utifrån industrins norm (se tabell R1). Beräkningarna i tabellen är också i linje med avtalsutfallen hittills, vilket kan vara betydelsefullt ur prognoshänseende.

Tabell R1. Förväntade avtalsutfall utifrån industrins norm samt avtalsutfall hittills inom LO:s avtalsområden

Arbetare inom:	Genomsnittlig månadslön 2006 (kr) ¹	Andel sysselsatta kvinnor (%) ²	Generellt avtalskrav (kr)	Jämställdhetspott (kr)	Förväntat avtalsutfall (kr)	Förväntat avtalsutfall (%)	Avtalsutfall (%) ³
Industri	20600	21	714	0	714	3,5	3,4
Bygg	23600	2	802	4	806	3,4	3,4
Handel	19300	50	700	87	787	4,1	4,3
Hotell och Restaurang	17400	64	700	111	811	4,7	4,8
Transport	20600	11	700	19	719	3,5	
Företags-tjänster	19600	36	700	62	762	3,9	3,8 ⁴
Övriga tjänster	19000	56	700	98	798	4,2	
Kommuner	17700	85	700	147	847	4,8	4,8 ⁵
Landsting	18400	81	700	142	842	4,6	4,6 ⁵
Staten	20000	31	700	55	755	3,8	
Alla branscher	19600					4,0	
Näringslivet	20300					3,8	

1. Statistiken för 2006 är framskriven (en 3-procentig ökning) utifrån de genomsnittliga månadslönerna 2005 enligt bearbetad strukturlönestatistik

2. Andel sysselsatta kvinnor 2005 enligt SCB:s strukturlönestatistik

3. Genomsnittligt utfall per avtalsår inklusive pottor för lokal löneöversyn, kostnader för arbetstidsförkortning, kostnader för avtalspension m.m.

4. Avser endast fastighetsavtalet mellan Fastigo och Fastighetsanställdas Förbund

5. Avser endast huvudöverenskommelsen (HÖK) mellan Sveriges Kommuner och Landsting och Kommunal

Källor: Arbetsmarknadens parter, SCB och Riksbanken

Tabell R2. Avtalade nivåer i ett urval av hittills slutna avtal under avtalsrörelsen 2007

Avtal	Parter	Anställda	Lönepott m.m per avtalsår			Summa 2007-2009
			2007	2008	2009	
Teknikavtalet	IF Metall och Teknikarbetsgivarna	165 000	3,7	3,5	3,0	10,2
Teknikavtalet	Sif, Sveriges Ingenjörer och Teknikarbetsgivarna	150 000	3,7	3,5	3,0	10,2
IT-avtalet	Sif, Sveriges Ingenjörer, Jusek och Civilekonomerna/Almega ITA	53 000	3,7	3,5	3,0	10,2
Detaljhandelsavtalet	Handels och Svensk Handel	120 000	4,4	4,4	4,4	13,2
Partihandelsavtalet	Handels och Svensk Handel	27 000	3,7	3,7	3,7	11,2
Byggavtalet	Byggnads och Byggindustrierna	70 000	3,4	3,4	3,4	10,2
Almega-tjänsteavtalet	HTF och Almega Tjänsteföretagen	45 000	3,7	3,5	3,0	10,2
Hotell och restaurangavtalet	Hotell och Restaurangfacket och Sveriges hotell och restaurangföretag	45 000	4,9	4,5	4,2	13,6
Handelstjänstemannaavtalet	HTF, Akademikerförbunden och Svensk handel	50 000	3,8	3,3	3,1	10,2
Huvudöverenskommelsen (HÖK), kommuner	Kommunal och Sveriges Kommuner och Landsting	455 000	4,8	4,5	4,3	13,6
Huvudöverenskommelsen (HÖK), landsting	Kommunal och Sveriges Kommuner och Landsting	75 000	4,6	4,4	4,2	13,2

Anm. I lönepotter m.m per avtalsår ingår lönepotter, potter till lokal löneöversyn, kostnader för arbetstidsförkortning, kostnader för avtalspension m.m.

Källor: Arbetsmarknadens parter, LO-tidningen och Riksbanken

Avtalsutfallen hittills i linje med industrins norm och LO:s samordning

I mitten av mars slöts de första avtalen i 2007 års avtalsrörelse. I sedvanlig ordning och i enlighet med LO-samordningen var industrin först ut med att sluta avtal. Teknikavtalen, som berör sammanlagt 315 000 arbetare och tjänstemän i den teknikintensiva tillverkningsindustrin, var de första avtalen som slöts. Den totala kostnadsramen för dessa avtal uppgår till 10,2 procent över en treårsperiod eller i genomsnitt 3,4 procent per år. Av dessa utgör lönepotten inklusive lokala översyner av lönerna i genomsnitt 3,2 procent per år. Därtill kommer andra förändringar, bland annat i form av bättre avtalspension och kortare arbetstid, som motsvarar 0,2 procent per år. Den totala kostnaden i Teknikavtalet är i genomsnitt drygt en procentenhet högre per år än i det förra avtalet.

Nivåerna i dessa avtal har blivit vägledande för resten av industrin och även för andra branscher i näringslivet.

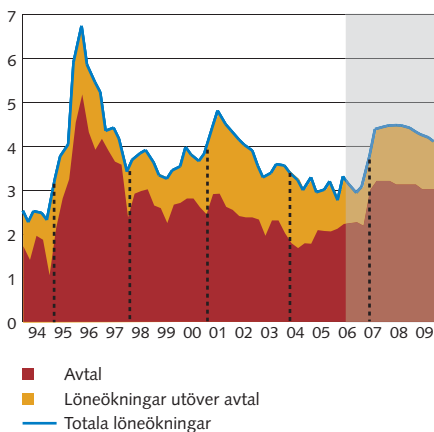
Tabell R2 visar en sammanställning av avtal som slutits inom några stora avtalsområden.⁴ Den visar bland annat att de avtalade löneökningarna inom handeln samt hotell och restauranger har hamnat på en högre nivå än de avtalade löneökningarna inom industrin och byggsektorn i enlighet med LO:s samordning.

Avtalens konstruktion kan driva på löneökningar utöver avtal

Utfallen hittills i avtalsrörelsen visar också att det finns förhållandevis många generella lönepotter i de nya avtalen. Ett flertal avtal kräver också stora extra påslag av lägstalönerna. Det finns en risk att den

⁴ Det bör poängteras att de avtalade nivåerna som anges i tabellen är för några avtalsområden egna beräkningar utifrån bearbetad strukturlönestatistik medan det är för andra avtalsområden parternas egna angivna siffror.

Diagram R2. Totala löneökningar, centralt avtalade löneökningar enligt Medlingsinstitutets beräkningar och löneökningar utöver avtal i hela ekonomin
Årlig procentuell förändring

Anm. De sista fyra kvartalsutfallen är preliminära. Vertikal streckad linje visar när industrins avtal löper ut. Skuggat fält avser Riksbankens prognos.

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Riksbanken

höga andelen generella pottor och de höjda lägsta lönerna driver på löneglidningen då företagen kan behöva anpassa den interna lönestrukturen. Flera avtal som hittills har slutits för tjänstemännen ligger på samma nivå som arbetaravtalen inom industrin. Det skiljer sig från tidigare avtalsrörelser då tjänstemännens avtal ofta legat något lägre på grund av att de historiskt har haft högre löneökningar utöver avtal. Det förekommer även nollavtal bland de hittills slutna tjänstemannaavtalen, det vill säga avtal där parterna slår fast att all lönebildning ska ske lokalt. I flera avtal är sista avtalsåret uppsägningsbart. Det gäller bland annat industrins avtal. Om denna möjlighet används kan det påverka nivån på de avtalade löneökningarna. Huruvida detta leder till högre eller lägre löneökningar beror bland annat på arbetsmarknadsläget under det sista avtalsåret.

Löneökningar utöver avtal

Nivån på de avtalade löneökningarna kan sägas fungera som ankare för löneprognoserna, det vill säga de utgör miniminivåer för löneprognoserna i de olika sektorerna. Riksbanken använder Medlingsinstitutets beräkningar av de centralt avtalade löneökningarna i sitt prognosarbete. De innehåller en blandning av i förbundsavtalen avtalade löneökningar i mer traditionell mening, olika stupstocksregler samt lägstutrymmen/lägsthöjningar. Dessutom ingår kostnader för arbetstidsförkortningar. Det bör poängteras att de avtalsnivåer som anges i tabell R2 inte nödvändigtvis är desamma som Medlingsinstitutets beräkningar av de centralt avtalade löneökningarna. I tabellen kan till exempel lokala löneöversyner ingå i de enskilda avtalsårens lönepotter för de olika avtalsområdena, något som inte ingår i Medlingsinstitutets statistik över avtalade löner.

Den resterande delen, det vill säga skillnaden mellan de totala löneökningarna och de centralt avtalade löneökningarna, innehåller lokalt avtalad löneökning, löneglidning i den mer traditionella betydelsen – det vill säga lönehöjningar utöver avtalen – samt strukturella effekter orsakade av olika sammansättning i mätpopulationerna.⁵ Diagram R2 visar hur totala löneökningar, centralt avtalade löneökningar och löneglidning har utvecklats sedan 1993. Sedan 1993 har andelen löneökningar utöver avtal utgjort i genomsnitt ca 34 procent av de totala löneökningarna. Under 2006 sjönk andelen till ca 27 procent från ca 35 procent året innan. Detta beror delvis på att en stor del av de totala löneökningarna under 2006 fortfarande är preliminära. Diagram R2 visar också prognoser över totala löneökningar, centralt avtalade löneökningar och löneglidning. De centralt avtalade löneökningarna bedöms hamna på ca 2,9 procent i år och på strax över 3 procent de kommande åren. Detta innebär att löneglidningen ökar gradvis till ca 1,3 procent 2008 för att därefter falla tillbaka något under 2009. Löneglidningstakten bedöms bli lägre de kommande åren än under perioden 2001-2002, vilket delvis förklaras av högre avtalade löneökningar under avtalsperioden 2007-2009.

⁵ En sådan typ av sammansättningseffekt kan t.ex. vara att yngre och mer oerfaren arbetskraft ersätter äldre och mer erfaren arbetskraft inom en bransch, vilket förändrar sammansättningen mellan grupperna i branschen. Den nya sammansättningen innebär också en förändring av den genomsnittliga lönen inom branschen, vilket kommer att synas i restposten i lönestatistiken.